

סימן א. במחלוקת התנאים בדין שבירת עצם, פד

- א. תנו רבנן: ועצם לא תשברו בו, בו – בכשר ולא בפסול. רבי אומר: +שמות יב+ בבית אחד יאכל ועצם לא תשברו בו, כל הראוי לאכילה – יש בו משום שבירת עצם, ושאין ראוי לאכילה – אין בו משום שבירת עצם. מאי בינייהו?
- ב. אמר רבי ירמיה: פסח הבא בטומאה איכא בינייהו. למאן דאמר כשר – האי פסול. למאן דאמר ראוי לאכילה – האי נמי ראוי לאכילה הוא. רב יוסף אמר: כי האי גזונא דכולי עלמא אין בו משום שבירת העצם, דרבי לאקולי קא אתי. והאי הא פסול הוא.
- ג. אלא: היתה לו שעת הכושר ונפסל איכא בינייהו. למאן דאמר כשר – הא כשר הוא, למאן דאמר ראוי לאכילה – הא השתא לאו ראוי לאכילה הוא. אביי אמר: כולי עלמא כל כי האי גזונא אין בו משום שבירת העצם. מאי טעמא – השתא מיהת הא פסול הוא.
- ד. אלא: שבירת העצם מבעוד יום איכא בינייהו. למאן דאמר כשר – הא כשר הוא, למאן דאמר ראוי לאכילה – השתא לאו בר אכילה הוא. מיתיבי, רבי אומר: נמנין על מוח שבראש, ואין נמנין על מוח שבקולית. על מוח שבראש מאי טעמא – הואיל ויכול לגוררו ולהוציאו. ואי סלקא דעתך שבירת העצם מבעוד יום שפיר דמי – קולית נמי, נתבריה מבעוד יום ונפקה למוח ידידה, ונמנו עליה! – אמר לך אביי: ולטעמך, משחשיכה נמי: נייתי גומרתא וניחות עליה ונקלה ונפקה למוח ידידה, ונימני עליה. דהא תניא: אבל השורף בעצמות והמחתך בגידין – אין בו משום שבירת העצם. אלא מאי אית לך למימר – אביי אמר: משום פקע. רבא אמר: משום הפסד קדשים, דקא מפסיד ליה בידים, דילמא אכיל גורא ממוח ידידה, מבעוד יום נמי, גזירה מבעוד יום אטו משחשיכה. רב פפא אמר: כל כי האי גזונא כולי עלמא יש בו משום שבירת העצם. מאי טעמא – לאורתא מיחזי לאכילה.
- ה. אלא: באבר שייצא מקצתו קמיפלגי. מאן דאמר כשר – הא כשר הוא, ומאן דאמר ראוי לאכילה – האי לאו בר אכילה הוא. כדתנאי, רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה אומר: אבר שייצא מקצתו ושברו – אין בו משום שבירת העצם. רב ששת בריה דרב אידי אמר: כל כי האי גזונא – דכולי עלמא אין בו משום שבירת העצם, דהאי אבר הא פסול הוא.
- ו. אלא: שבירת העצם בנא איכא בינייהו. מאן דאמר כשר – הא כשר הוא, ומאן דאמר ראוי לאכילה – השתא אינו ראוי לאכילה. רב נחמן בר יצחק אמר: כל כי האי גזונא יש בו משום שבירת העצם. מאי טעמא – דהא חזי לאכילה, דמטוי ליה ואכיל ליה.
- ז. אלא: שבירת האליה איכא בינייהו. למאן דאמר כשר – הא כשר הוא, למאן דאמר ראוי לאכילה – האי אינו ראוי לאכילה, דאליה לגבוה סלקא. רב אשי אמר: כל כי האי גזונא ודאי אין בו משום שבירת העצם, דהא ודאי אינו ראוי לאכילה כלל.
- ח. אלא: אבר שאין עליו כזית בשר איכא בינייהו. למאן דאמר כשר – הא כשר הוא, למאן דאמר ראוי לאכילה – בעינן שיעור אכילה וליכא. רבינא אמר: כל כי האי גזונא לית ביה משום שבירת העצם, דבעינן שיעור אכילה.
- ט. אלא: אבר שאין עליו כזית בשר במקום זה, ויש עליו כזית בשר במקום אחר איכא בינייהו. למאן דאמר כשר – הא כשר הוא, למאן דאמר ראוי לאכילה – בעינן שיעור אכילה במקום שבירה, והא ליכא.

סעיף א, הגדרת המחלוקת

מחלוקת התנאים לפי רבי ירמיה			מחלוקת התנאים לפי רב יוסף		
פסח כשר	ראוי לאכילה	לא ראוי	פסח כשר	ראוי לאכילה	לא ראוי
לכוי"ע יש לאו	לת"ק יש ולרבי אין	לת"ק יש ולרבי אין	לכוי"ע יש לאו	לת"ק יש לאו	לת"ק יש ולרבי אין
פסח פסול	לת"ק אין ולרבי יש	לכוי"ע אין לאו	פסח פסול	לכוי"ע אין לאו	לת"ק אין לאו

לפי רבי ירמיה לת"ק יש רק משתנה אחד רלבנטי, אם הפסח כשר או פסול [בשורה העליונה יש לאו], וגם לרבי יש רק משתנה אחד, אם ראוי לאכילה או לא [בטור הימני יש לאו]. כך יוצא שנחלקו בשתי משבצות הביניים, ימנית תחתונה ושמאלית עליונה.

לפי רב יוסף ושאר האמוראים בסוגיא, לרבי יש שני משתנים רלבנטיים: רק אם הפסח כשר וראוי לאכילה יש לאו [רק בימנית עליונה]. לפי זה רבי נחלק על ת"ק רק בשמאלית עליונה [לאקולי קא אתי].

סעיף ב, הנפק"מ לשיטת רבי ירמיה

פסח הבא בטומאה		
פסח כשר	ראוי לאכילה	לא ראוי
פסח פסול	לרבי ירמיה: לת"ק יש לאו, ולרבי אין לרב יוסף: לכוי"ע אין לאו	

מחלוקת האמוראים בנפק"מ זו אינה במיקומו של המקרה אלא בהגדרת המחלוקת. רב יוסף מודה לרבי ירמיה שמקרה זה משובץ בימנית תחתונה אלא שלדבריו כו"ע מודים במשבצת זו שאין לאו.

סעיף ג, הנפק"מ לשיטת רב יוסף

היתה לו שעת הכושר ונפסל		
פסח כשר	ראוי לאכילה	לא ראוי לאכילה
פסח פסול	רב יוסף ממקם כאן את המקרה, וזו הנפק"מ	אביי ממקם כאן את המקרה, ולכו"ע אין לאו

כאן נחלקים האמוראים במיקום הנכון של המקרה הנדון. לרב יוסף בשמאלית עליונה ולאביי בשמאלית תחתונה.

סעיף ד, הנפק"מ לשיטת אביי

שבירת העצם מבעוד יום		
פסח כשר	ראוי לאכילה	לא ראוי לאכילה
פסח פסול	ר"פ ממקם כאן את המקרה, ולכו"ע יש לאו	אביי ממקם אותו כאן, וזו הנפק"מ

בסעיף הקודם אביי דחה את תירוצו של רב יוסף ע"י העברת המקרה לשמאלית תחתונה, ואילו במקרה זה ר"פ דוחה את תירוצו של אביי ע"י העברת המקרה לימנית עליונה.

סעיף ה, הנפק"מ לשיטת ר"פ

אבר שיצא מקצתו

	לא ראוי לאכילה	ראוי לאכילה
פסח כשר	ר"פ ממקם את המקרה כאן, וזו הנפק"מ	
פסח פסול	רשבדרי"א ממקם אותו כאן, ולכו"ע אין לאו	

רב ששת בריה דרב אידי דוחה את שיטת ר"פ באותו אופן שדחה אביי את שיטת רב יוסף בסעיף ג,

סעיף ו, הנפק"מ לשיטת רב ששת בריה דרב אידי

שבירת העצם בנא

	לא ראוי לאכילה	ראוי לאכילה
פסח כשר	רשבדרי"א ממקם אותו כאן, וזו הנפק"מ	רנב"י ממקם אותו כאן, ולכו"ע יש לאו
פסח פסול		

רב נחמן בר יצחק דוחה את שיטת רב ששת בריה דרב אידי באותו אופן שדחה ר"פ את שיטת רב אביי בסעיף ד, ע"י העברת המקרה לימנית עליונה.

סעיף ז, הנפק"מ לשיטת רב נחמן בר יצחק

שבירת האליה

	לא ראוי לאכילה	ראוי לאכילה
פסח כשר	רנב"י ממקם אותו כאן, וזו הנפק"מ	
פסח פסול	רב אשי מודה למיקום, אך סובר דלכו"ע אין לאו	

כאן מחלוקת האמוראים מקבילה לסעיף ב, שם הסכימו רב ירמיה ורב יוסף על המיקום ונחלקו בהגדרת מחלוקת התנאים. אף כאן מודה רב אשי ששבירת האליה יש בה נחשבת לפסח כשר שאינו ראוי לאכילה, אלא שכיוון שאינו ראוי לאכילה כלל [ראה הערה 22 בשוטנשטיין] מודה ת"ק לרבי שאין בו לאו.

סעיף ח, הנפק"מ לשיטת רב אשי

אבר שאין עליו כזית בשר

	לא ראוי לאכילה	ראוי לאכילה
פסח כשר	רב אשי ממקם אותו כאן, וזו הנפק"מ	
פסח פסול	רבינא מודה למיקום, אך סובר דלכו"ע אין לאו	

כאן הדחיה מקבילה לסעיף הקודם: רבינא מודה למיקום של רב אשי, אך סובר דלכו"ע אין לאו, כיוון דגם לת"ק בעינן ראוי לאכילה.

סעיף ט, הנפק"מ לשיטת רבינא

אבר שאין עליו כזית בשר במקום זה ויש עליו כזית במקום אחר

	ראוי לאכילה	לא ראוי לאכילה
פסח כשר		רבינא ממקום אותו כאן, וזו הנפק"מ
פסח פסול		

סיכום

מציאת הנפק"מ בין ת"ק לרבי מתבססת על שתי הנחות:

א. קביעת המשבצת בה נחלקו ת"ק ורבי

ב. מציאת מקרה המתאים למשבצת זו

שמונה נפק"מ עלו בסוגיא. שבע מהן נדחו ע"י אמוראים. הדחיות מתחלקות לשני סוגים לאור שתי ההנחות הנ"ל.

הדחיות בסעיפים, ב, ז, ח שוללות את ההנחה הראשונה, דהיינו אמנם יש להציב את המקרה במשבצת זו, אלא שלא נחלקו על משבצת זו. הדחיה בסעיף ב קובעת שאמנם המקרה מתאים לימנית תחתונה, אך לא נחלקו כלל בימנית תחתונה, והדחיה בסעיפים ז-ח קובעת שאמנם המקרה מתאים לשמאלית עליונה, אך אף בשמאלית עליונה לא נחלקו במקרים מיוחדים [לא ראוי לאכילה כלל].

הדחיות בסעיפים ג-ו שוללות את ההנחה השנייה, דהיינו שיש להציב את המקרה המדובר במשבצת אחרת ולא בשמאלית עליונה. בסעיפים ג,ה הדחיה מציבה את המקרה בשמאלית תחתונה ולא בשמאלית עליונה (ולכו"ע אין לאו), ואילו בסעיפים ד,ו הדחיה מציבה את המקרה בימנית עליונה (ולכו"ע יש לאו).